

DEMOCRATISERING VAN KRITISCH DENKEN

Routineboekje:
Focusgroep over lessenreeks
“Feedback van studenten”

Werkplaats burgerschap, Democratisering van kritisch denken

Een samenwerking tussen:

Voorwoord

Dit routineboekje is gemaakt in het kader van de werkplaats “Democratisering van Kritisch Denken”. Het is vrij toegankelijk en te gebruiken voor docenten die lesactiviteiten gericht op het bevorderen van kritisch denken, burgerschap, bildung en beroepsvoorbereiding met hun studenten willen evalueren.

Als input voor de focusgroep wordt in dit boekje verwezen naar de schriftelijke evaluatie van de lessenreeks. Deze vragenlijst is te downloaden op de website van de werkplaats ‘Democratisering van kritisch denken’. Klik [hier](#) voor een directie verwijzing.

Hartelijk dank aan de docenten van de werkplaats voor hun feedback en het uitproberen van het routineboekje.

Auteurs: Saskia Arbon, Michiel Waltman, Susan McKenney en Daan van Riet.

Jaar van publicatie: 2020

Om te citeren:

Arbon, S., Waltman, M., McKenney, S., Van Riet, D. (2020). *Routineboekje: focusgroep over lessenreeks. “Feedback van studenten”*. Werkplaats Democratisering van Kritisch Denken

Wat willen we te weten komen met de focusgroep?

Tijdens de focusgroep geven studenten feedback op jouw lessenreeks. De focusgroep heeft 2 doelen: (1) meer informatie vanuit studenten te krijgen over de duidelijkheid, consistentie, relevantie en leeropbrengsten van de lessenreeks en (2) feedback ophalen over specifieke onderdelen van jouw lessenreeks.

Doel 1: Duidelijkheid, consistentie, relevantie en leeropbrengsten

Om de duidelijkheid, consistentie, relevantie en leeropbrengsten te evalueren, worden de volgende vragen met de focusgroep beantwoord:

- Wat vinden studenten van de lessenreeks (doelen, organisatie, informatie, samenwerking, opdrachten)?
- In hoeverre heeft de student gewerkt aan de doelen en opdrachten zoals de docent die had bedoeld?
- In hoeverre is het kritisch denken, burgerschap, bildung en beroepsvoorbereiding van de studenten veranderd door de lessenreeks?

Deze informatie is al verwerkt in de opzet voor de focusgroep (zie punt 5: opzet focusgroep).

Doel 2: Feedback ophalen over specifieke onderdelen van de lessenreeks

De focusgroep kan ook informatie ophalen voor de evaluatie van het gegeven onderwijs. Dit verschilt per docent, omdat ook de lessenreeks per docent verschilt. Hiervoor kan je zelf vragen en thema's toevoegen aan de opzet voor de focusgroep (zie punt 5).

1. Wat is een focusgroep?

Een focusgroep is een groepsinterview. De groep bestaat uit ongeveer 6-12 personen (geen harde eis). Idealiter is deze groep divers in samenstelling (motivatie, geslacht, niveau). Deze personen gaan met elkaar in gesprek om meer inzicht te krijgen in vastgestelde thema's. Een focusgroep is dus:

- specifiek gericht op een aantal thema's (gestructureerd)
- interactief

Tijdens de focusgroep is er één gespreksleider (in dit geval een docent). De gespreksleider bereidt de focusgroep voor en zorgt dat elk vooraf vastgesteld thema daadwerkelijk aan bod komt. Hiermee wordt de focus op specifiek gerichte thema's gewaarborgd. Zorg op voorhand ook dat studenten weten waar de focusgroep op gericht zal zijn. Andere taken van de gespreksleider zijn:

- zorgen dat het gesprek gefocust blijft op de vastgestelde thema's
- het gesprek en de bijdrage van alle deelnemers stimuleren

- samenvatten en concluderen van wat er is gezegd, maar niet reageren of onderwijzen
- checken of de samenvatting en conclusie wordt gedragen door de groep (door bijvoorbeeld te vragen: “vat dit goed samen wat we net hebben besproken?” of “kunnen we dan de conclusie trekken dat...?”)

Het is belangrijk dat studenten zich op hun gemak voelen en zich durven te uiten in de focusgroep. Een focusgroep is geen debat, maar een uitwisseling van ideeën en opvattingen tussen studenten.

2. Voorbereidingen voor de focusgroep

Met de volgende voorbereidingen haal je het meeste uit de focusgroep.

Input vooraf

De inhoud van de focusgroep kan worden voorbereid met de volgende input:

- studentenwerk (bijvoorbeeld een reflectieverslag of een presentatie: zie punt 4)
- antwoorden op de schriftelijke evaluatie van de lessenreeks (te downloaden op de website van de werkplaats) (zie punt 4)
- semi-gestructureerde leidraad (zie punt 5: opzet focusgroep)
- eigen input over bepaalde thema's specifiek voor jouw lessenreeks, toegevoegd aan de opzet voor de focusgroep (punt 5)

De opzet van de focusgroep is hierop gebaseerd. Het is jouw taak als gespreksleider om:

- alle onderwerpen aan bod te laten komen
- de tijd in de gaten te houden

Vorbereiding op je rol als gespreksleider

Als gespreksleider heb je een belangrijke rol tijdens de focusgroep. Je let op veel dingen tegelijk en probeert het gesprek zo goed mogelijk te structureren, waarbij je ruimte laat voor de inbreng van elke student. Een complexe taak, dus noodzakelijk om voor te bereiden.

Hieronder wat inhoudelijke punten om op te letten. Tijdens de focusgroep is het handig om:

- goed te weten wat een focusgroep inhoudt
- duidelijk te hebben wat het doel van de focusgroep is (Let op! Het doel van deze focusgroep is tweeledig: enerzijds haalt de focusgroep informatie op over duidelijkheid, consistentie, relevantie en leeropbrengsten en anderzijds haalt de focusgroep informatie/feedback op over specifieke punten uit jouw lessenreeks)
- in kaart te brengen wat de specifieke studenten nodig hebben om zich op hun gemak te voelen en om zich te durven uiten
- de opzet bij punt 5 te printen en mee te nemen als leidraad tijdens de focusgroep (waarbij jouw specifieke punten zijn toegevoegd)

- gebruik de uitkomsten van je analyse van het studentenwerk (zie punt 4) als hulpmiddel om door te vragen, maar laat de studenten eerst antwoorden voordat je deze uitkomsten prijsgeeft.

Hieronder volgen ook wat praktische tips voor het leiden van de focusgroep:

- stel de studenten gerust
- zorg dat iedereen elkaar kan zien en neem zelf plaats tussen de studenten
- laat de studenten niet altijd in dezelfde volgorde antwoorden om “napraten” te voorkomen
- geef de studenten ook tijd om na te denken
- vraag door met open vragen in plaats van gesloten vragen

Noteren van antwoorden

Om de antwoorden van de studenten op te slaan, is het handig om de kernpunten van hun antwoorden alvast tijdens het gesprek te noteren. Dit kan je als gespreksleider zelf doen, maar dit zou bijvoorbeeld ook een mededocent kunnen zijn die ook betrokken is geweest bij het project.

Als dit gedaan is, ben je klaar voor de focusgroep!

3. Praktische tips voor het analyseren van studentenwerk/schriftelijke evaluatie

De studenten hebben opdrachten en eventueel een toets gemaakt gedurende de lessen (studentenwerk). Dit studentenwerk kan input voor het gesprek zijn. Hetzelfde geldt voor de schriftelijke evaluatie die de studenten hebben ingevuld naar aanleiding van de lessenreeks.

Hieronder volgen praktische tips voor het analyseren van studentenwerk en van de schriftelijke evaluatie.

Studentenwerk

Vragen die je kunnen helpen bij het analyseren van het studentenwerk:

- Welke leeropbrengsten van de lessenreeks verwacht ik te zien in het studentenwerk?
- Hoe zie ik deze leeropbrengsten terug in het studentenwerk?
- Hoe beoordeel ik het studentenwerk op het gebied van kritisch denken?
- Hoe beoordeel ik het studentenwerk op het gebied van burgerschap?
- Hoe beoordeel ik het studentenwerk op het gebied van Bildung?
- Hoe beoordeel ik het studentenwerk op vormaspecten (bijvoorbeeld presentatie)?

Schriftelijke evaluatie

Vragen die je kunnen helpen bij het analyseren van de schriftelijke evaluaties:

- Wat zijn bij elk onderdeel je bevindingen? (stellingen, rapportcijfer, open vraag)

- Bereid per onderdeel een vraag voor de studenten voor (bijvoorbeeld: “Hoe denk je dat het komt dat de meerderheid vindt dat ...”)

4. Opzet focusgroep

Zie volgende pagina voor de semi-gestructureerde leidraad voor de focusgroep.

Onderdeel	Doel	Vragen
Inleiding (5 min)	- Studenten weten waar het over gaat, zodat je tijdens het gesprek over hetzelfde praat	<u>Leg uit:</u> ➤ over welke lessen het gaat (<u>zonder</u> het doel van de lessen te benoemen)
	- Studenten voelen zich op hun gemak	<u>Leg uit:</u> ➤ dat je je eigen mening mag geven ➤ dat niks fout is ➤ hoe je omgaat met de informatie die je krijgt (anonimiteit) ➤ dat je geen antwoord hoeft te geven, als je dat niet wil
Algemeen (10 min)	- Eerste reactie op de lessen	<u>Vraag:</u> Wat vond je van de lessenreeks [titel]?
	- Vertrouwd raken met de vorm van een focusgroep	<ul style="list-style-type: none"> • Laat elke student antwoorden • Laat studenten op elkaar reageren
Doelen, organisatie, informatie, samenwerking, opdrachten (30 min)	- Extra informatie over de resultaten van de schriftelijke evaluatie verkrijgen	<p><u>Vragen + doorvragen:</u> <i>Geef de studenten per vraag tijd om na te denken, laat ze allemaal antwoorden en op elkaar reageren.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. In hoeverre waren de doelen van de lessen duidelijk? <ul style="list-style-type: none"> ➤ Kunnen jullie vertellen wat de doelen van de lessen waren? ➤ <i>Indien niet overeenkomend met beoogde doelen:</i> Wij hadden de volgende doelen met de lessen [beschrijf doelen], wat vinden jullie daarvan? ➤ In hoeverre passen de opdrachten/toetsen volgens jullie bij de doelen van dit project? 2. In hoeverre was het duidelijk waarom we deze lessen hebben gedaan? <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Als je merkt dat deze vraag meer aansluit dan de vorige, ga dan hier dieper op in, met de vragen bij stelling 1 als leidraad</i> 3. In hoeverre waren de lessen goed georganiseerd? <ul style="list-style-type: none"> ➤ Wat kan er beter in de organisatie van de lessen? ➤ In hoeverre was er samenhang tussen de lessen en tussen de opdrachten? 4. In hoeverre was de informatie die de docent gaf tijdens de lessen nuttig? <ul style="list-style-type: none"> ➤ In hoeverre was de informatie relevant? ➤ Waarvoor was de informatie relevant of nuttig? ➤ Waarin kan de docent zich verbeteren?

		<p>5. In hoeverre was werken met de andere student(en) tijdens de lessen nuttig?</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Kan je je een opdracht herinneren die je heel prettig vond werken? Waarom vond je dit prettig werken? ➤ Kan je je een opdracht herinneren die je <u>niet</u> prettig vond werken? Waarom vond je dit <u>niet</u> prettig werken? <p>6. In hoeverre waren de opdrachten uitdagend?</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Welke opdrachten vond je het meest uitdagend en waarom?
Studentenwerk (25 min)	- Informatie over of studenten wat hebben geleerd (van de lessenreeks)	<p><u>Vraag:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Als je terugdenkt aan de lessenreeks wat heb je dan geleerd? ➤ <i>Indien niet overeenkomend met de beoogde resultaten:</i> Wij hadden gehoopt dat jullie het volgende zouden leren [beschrijf beoogde opbrengsten], wat denken jullie daarvan? ➤ <i>Indien niet overeenkomen met de geobserveerde resultaten (studentenwerk):</i> Wij hebben gezien dat veel studenten wel/niet verbeterden in [beschrijf opbrengsten volgens studentenwerk], hoe denken jullie dat dat komt?
	- Informatie over of studenten denken dat dit komt door de lessenreeks - Koppeling naar kritisch denken, beroep, burgerschap en bildung	<p><u>Vraag:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ In hoeverre is <u>door dit project</u> jouw kritisch denken veranderd? Hoe merk je dat? Hoe komt dat? ➤ In hoeverre heb je wat je <u>met dit project</u> hebt geleerd, kunnen gebruiken voor je beroepsvoorbereiding? Hoe merk je dat? Hoe komt dat? ➤ Welke andere dingen heb je <u>door dit project</u> geleerd? [specifiek vragen naar leeropbrengsten op gebied van bildung en burgerschap] Hoe merk je dat? Hoe komt dat?
Overige opmerkingen en afronding (10 min)	- Niet van tevoren vastgestelde relevante zaken ophalen	<p><u>Vraag:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Zijn er nog andere dingen (verbeteringen) die jullie opvielen aan de lessenreeks? ➤ Hebben jullie alles gezegd wat jullie wilden zeggen?
	- Afronding	<p><u>Vertel:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Hoe vonden jullie het om deel te nemen aan deze focusgroep? (kort) ➤ Deze feedback wordt gebruikt om volgende lessenreeksen te verbeteren ➤ Heel erg bedankt dat jullie ons wilden helpen

5. Gebruikte literatuur

Krueger, R. A., & Casey, M. A. (2001). Designing and Conducting Focus Group Interviews. In R.A. Krueger, M.A. Casey, J. Donner, S. Kirsch, & J.N. Maack (Eds.), *Social analysis: selected tools and techniques* (pp. 4–23). Social Development Papers No.36. Washington, DC: World Bank. Retrieved from

<http://documents.worldbank.org/curated/en/568611468763498929/Social-analysis-selected-tools-and-techniques>

Rabiee, F. (2004). Focus-group interview and data analysis. *Proceedings of the Nutrition Society*, 63, 655-660. doi: 10.1079/PNS2004399

van Assema, P., Mesters, I., & Kok, G. (1992). Het focusgroep-interview: een stappenplan. *Tijdschrift voor Sociale Gezondheidszorg*, 70, 431-437.